

Sodobne strategije pouka in vseživljenjsko učenje

Anica Lovrenčič
Osnovna šola Pod goro
Slovenske Konjice

Povzetek: Prispevek opisuje primer iz prakse, kako pri pouku uporabljati različne bralne učne strategije, saj je bralna pismenost ena najpomembnejših veščin, s katero učenci pridobivajo novo znanje. Uspešno medpredmetno povezovanje pa prispeva k poglobljenemu razumevanju znanja, ki ga učenci usvojijo z aktivnim udejstvovanjem pri pouku in jih usposablja za vseživljenjsko učenje. Pomembno je spodbujati tudi zavedanje o lastnem načinu razmišljanja, pri učnih urah se prepletajo različne oblike sodelovalnega učenja in prav medsebojno sodelovanje je bistvenega pomena za socialni razvoj učencev. Spodbuja jih k aktivnemu delu, jih notranje motivira in vsem učencem nudi možnosti za večjo učno uspešnost. **Ključne besede:** bralne učne strategije, sodelovalno učenje, metoda izkustvenega učenja, medpredmetno povezovanje, vseživljenjsko učenje. **Modern teaching strategies and lifelong learning.**

Abstract: This article presents a practical example on how to employ various reading/learning strategies, reading literacy being one of the crucial skills needed by the students to acquire new knowledge. Successful cross-curricular linking contributes significantly to in-depth comprehension of the knowledge adopted by the students in their active participation in classes. It equips them for lifelong learning as well. It is also important to encourage the students' awareness of their own style of thinking. Several interleaved types of cooperative learning are required in the classroom, for cooperation is of key importance for the students' social development. It stimulates their active participation, gives them inner motivation and provides every student with a possibility for a better performance.

Keywords: reading/learning strategies, cooperative learning, experiential learning method, cross-curricular linking, lifelong learning.

Uvod

Sodobna šola temelji na drugačnem razumevanju učenja, poučevanja in znanja. Naloga današnje šole je, da omogoči razmere za vseživljenjsko učenje. V sodobni šoli naj bodo učenci motivirani, da ob učiteljevi podpori znanje čim bolj samostojno odkrivajo, raziskujejo, analizirajo in znanje povezujejo ter na tak način prihajajo do lastnih spoznanj. Seveda pri sodobnem, problemsko zastavljenem pouku iščemo zanimive načine, kako povečati aktivno vlogo učencev, kako jih uspešno motivirati za odkrivanje novega in kako doseči, da bo njihovo znanje trajno in povezano z življenjem. V zadnjih letih se v naših šolah pogosto omenja medpredmetno povezovanje, učenje učenja, vzgoja za strpnost, komunikacijske veščine. In prav z medpredmetnim povezovanjem lahko dosežemo vseživljenjsko znanje.

Iščemo metode in oblike dela, ki čim bolj celostno spodbujajo učenčev razvoj. Učenci naj bi aktivno in čim bolj samostojno delali z viri, sodelovali drug z drugim, svoje ideje predstavljali na različne načine, kritično vrednotili svoje delo. To pa lahko dosežemo z dinamičnim načinom poučevanja, z metodami in oblikami dela, pri katerih so učenci aktivni in lahko sodelujejo drug z drugim. Socialna interakcija med učenci spodbuja doseganje spoznavnih, čustvenih in socialnih ciljev (Vodopivec, 2003).

Drugačni pristopi poučevanja zahtevajo od učitelja veliko priprav in časa. Učenci s samostojnim in aktivnim delom dosežejo učne cilje le, če učitelj aktivnosti učencev vnaprej zelo premišljeno načrtuje. Takšno delo pa je za učitelja zahtevnejše in napornejše, učence pa bolje usposablja za samostojno, ustvarjalno in tudi kritično delo. Sodobne teorije procesa učenja poudarjajo pomen miselnih procesov in za izgrajevanje znanja mora-

jo učenci zavzeti dejavno vlogo. Z uporabo pisnih virov in vodenim razvijanjem bralnih veščin učenci pridobivajo specifične učne strategije, ki jih lahko uporabijo v drugih učnih situacijah.

V današnjem svetu je zelo pomembno razvijanje različnih znanj in zmožnosti – poleg deklarativnega znanja tudi operativne zmožnosti, spretnosti oz. strategije in predvsem zmožnost samostojnega učenja. V tehnološko usmerjenem svetu, ki je nasičen z informacijami, je ključnega pomena zmožnost kritičnega mišljenja in s tem povezano zastavljanje vprašanj – ugotavljanje razumevanja tega, kar vidimo, beremo in slišimo (Lesničar, 2013, str. 47).

Vseživljenjsko učenje

Živimo v družbi stalnih sprememb, zato se morajo učenci naučiti učiti se in razviti odgovornost za vseživljenjsko učenje. Pridobiti morajo znanje, ki ga potrebujejo za nadaljnje izobraževanje in delovanje v družbi (Bela knjiga, 2011, str. 114).

Koncept vseživljenjskega učenja v središče vsega postavlja učečega se posameznika, velika pozornost pa je namenjena zagotavljanju enakih možnosti za učenje in ustrezni kakovostni ravni učenja. Posameznik mora imeti priložnosti za učenje v vseh življenjskih obdobjih, tradicionalne izobraževalne sisteme pa je treba preoblikovati v bolj odprte, fleksibilne, prilagojene individualnim učnim ciljem, posameznikovim potrebam in interesom (Pečjak, 2012).

Namen in cilji učnih ur

Pri predmetu družba v 5. razredu smo pod tematskim sklopom »Zgodovinski razvoj« in učni enoti »Iz življenja v mestih« sledili naslednjim učnim ciljem:

- učenci spoznajo dogajanja iz slovenske preteklosti (nastanek in podoba srednjeveških mest, meščansko hišo in mestno prebivalstvo, hrano in obleko ter zdravstvene razmere v srednjem veku),
- razvijajo metakognitivne sposobnosti pri branju (organizirajo in usmerjajo lastno učenje),
- urijo bralne spretnosti (tehniko branja) in branje, ki je v funkciji učenja,
- utrjujejo uporabo različnih bralnih učnih strategij,

- urijo se v komunikaciji in uporabi novega znanja in spretnosti v novih situacijah,
- nova znanja povezujejo z vsebinami iz drugih predmetnih področij.

Cilj današnjega poučevanja je razvijati in spodbujati samostojnost pri učenju iz različnih besedil. Ker imajo učenci že izkušnje z uporabo različnih bralnih učnih strategij, saj so jih ob mojem vodenju že večkrat vadili, smo tudi tokrat urili uporabo le-teh v učnem procesu.

Uporaba bralne učne strategije: Kaj že vem? Kaj želim vedeti? Kaj sem se naučil?

V uvodnem delu učne ure sem učencem napovedala, da bodo spoznali srednjeveško mesto in življenje takratnih meščanov.

Razdeljeni so bili v heterogene skupine (pet skupin po štiri učenci), sami so določili vodjo po merilih (dober organizator dela, hiter bralec, spreten govorec).

Dala sem splošna navodila za skupinsko delo in razdelila liste za uporabo bralne učne strategije VŽN (Kaj vemo? Kaj želimo? Kaj smo se naučili?). Osnova za to strategijo je tabela s tremi kolonami, ki nakazujejo potek dela in vsebujejo navedena vprašanja.

V prvo kolono so učenci vsak zase zapisali, kaj o življenju v srednjeveškem mestu že vedo.

Dala sem navodilo za delo z besedilom: tehnika preleta/diagonalnega branja in predvidevanje, o čem govori besedilo.

V drugo kolono so zapisali vprašanja o tem, kaj želijo še izvedeti, in sledilo je samostojno odkrivanje znanja iz učbenika (Družba in jaz 2, stran 82–83).

V tretjo kolono so pa zapisali odgovore, kaj vse so se iz učbenika naučili (glasno so prebrali povzetke). Strategija VŽN ponuja veliko možnosti pisanja, je kompleksna, saj zajema vse faze bralnega procesa in omogoča aktivnost vseh učencev.

Paukova strategija učenja

V drugi učni uri smo nadaljevali s samostojnim organiziranim učenjem. Razdelila sem dodatno učno

gradivo (nastanek in podoba srednjeveških mest, meščanska hiša in mestno prebivalstvo, hrana in obleka ter zdravstvene razmere v srednjem veku). Upoštevala sem prilagoditve za učence s posebnimi potrebami (krajša besedila) in prilagoditve za nadarjene učence (obsežnejša besedila).

Dala sem navodila za Paukovo strategijo učenja, ki je primerna zlasti pri besedilih, ki vsebujejo precej podrobnosti. Večji poudarek pri tej strategiji je na dejavnostih po branju, zlasti ponavljanju s pomočjo ključnih besed.

Učencem z učnimi težavami sem pomagala pri načrtovanju učenja, drugi so delali samostojno. Sledili so štirim korakom: prvo branje, drugo branje in izpis pomembnih podrobnosti v levo kolono na listu, zapis ključnih besed v desno kolono in ponavljanje snovi.

Obliko zapisa so izbrali učenci sami (zapis v obliki povzetka, izvlečka, bistvenih povedi ali pa zapis ključnih informacij s podrobnostmi.)

Ko so končali, so list prepognili (prekrili levo stran) in s pomočjo desne kolone ponavljali besedilo. Tisti, ki tega še niso zmogli, so se vračali s pogledom na levo stran lista, kjer so bile informacije popolnejše. S tako predelanim besedilom so snov samostojno večkrat ponovili.

Sodelovalno učenje (delo v parih; več glav več ve)

Pouk moramo organizirati tako, da povečujemo konstruktivno sodelovanje vseh učencev.

»Raziskave so pokazale, da so se v razredih, kjer so uporabljali sodelovalno učenje, izboljšali medsebojni odnosi med učenci, kar se je pokazalo v večjem sprejemanju drugih, v boljšem vzdušju v razredu, v večji pripravljenosti sodelovati s sošolci v šoli in zunaj nje.« (Pekljaj, 2001, str. 15).

Ker sodelovalno učenje poveča notranjo motivacijo vseh učencev, sem dala navodilo za delo v parih. Znotraj vsake skupine so učenci ponovili oz. preverili znanje (en član para je postavil vprašanje, drugi je odgovoril, nato sta vlogi zamenjala). Sodelovalen odnos med učenci ustvarja pogoje, da lahko vsi učenci, ne glede na učno zmožnost, doživljajo uspeh. Uporabili smo obliko sodelovalnega učenja »Več glav več ve«, ki je tudi namenjena ponavljanju in utrjevanju znanja.

Vsaka skupina zase je ustno ponavljala in utrjeva-

la učno snov, vodja skupine pa je pogovor usmerjal.

S pomočjo predstavitve v PowerPointu sem nato projicirala slike (fotografije) in napovedala teme: nastanek in podoba srednjeveškega mesta, meščanska hiša, mestni prebivalci, domača obrt, hrana in oblačila ter zdravstvene razmere v srednjem veku.

Vsaki skupini sem dala številke od 1 do 4 (vsak član skupine je dobil svojo številko).

Postavila sem vprašanje, poklicala eno od števil in določila učenca, ki je odgovarjal. Učenci iz drugih skupin, ki so imeli enako številko, so povedali, ali se z odgovorom strinjajo, oz. so ga dopolnili.

Tako so učenci samostojno ob slikah snov razlagali, opisovali, pripovedovali.

Strategija postavljanja vprašanj (skupinsko delo)

Ker sem želela doseči medsebojno interakcijo med učenci in spodbuditi višje ravni razmišljanja, so v skupinah sestavili vprašanja različnih zahtevnosti o življenju v srednjeveškem mestu (uporabili so glagole po Bloomovi taksonomiji, ki sem jo posredovala vsaki skupini in jih z glagoli usmerila za sestavljanje vprašanj):

1. **poznavanje** (glagoli: naštej, povej, ponovi, poimenuj),
2. **razumevanje** (glagoli: povej s svojimi besedami, pripoveduj, opiši, razloži, pojasni, utemelji),
3. **uporaba** (glagoli: uporabi v dani (novi) situaciji, razloži ob (novem) primeru, utemelji na (novem) primeru, sklepaj, napovej, reši),
4. **sinteza** (glagoli: zamisli si, ustvari, načrtuj, izmisli si, izdelaj, oblikuj, preoblikuj, izboljšaj, prepričaj, dokaži),
5. **vrednotenje** (glagoli: oceni, ovrednoti, kritično presodi, ugotovi napake).

Vprašanja so vključevala vse ravni mišljenja, od znanja do vrednotenja. Vsak učenec je znal sestaviti najpreprostejša vprašanja, obenem pa so bili tudi učno zmožnejši učenci ustrezno spodbujeni za delo. Snov so tako še utrdili, sama pa sem dobila še dodatno povratno informacijo glede usvojenega znanja.

Da pa razvijamo tudi metakognitivne sposobnosti pri učencih, so se po prebranih vprašanjih in odgovorih pogovorili še o uspešnosti skupinskega

dela. Primerjali so svoje delo z drugimi, vodje skupin so poročali in povedali utemeljitev ocene od 1 do 5. Učenci so bili kritični do lastnega dela in dela drugih skupin, svojo oceno so znali tudi argumentirati.

Sodelovalno učenje (skupinska diskusija)

Učenje je poleg individualnega tudi socialni proces, kjer sta pomembna skupinsko sodelovanje in dialog.

Učence je treba navajati na sposobnost samostojnega razmišljanja in ustvarjalnost, na učinkovito izražanje in utemeljevanje svojih idej, samostojno pristopanje k problemom in samozavestno spopadanje z njimi (Rutar Ilc, 2005, str. 100).

Vsaki skupini sem razdelila učne liste z odprtim vprašanjem, učenci pa so uporabili znanje iz naravoslovja in tehnike ter gospodinjstva:

- a) V prehranjevalno piramido razvrstite živila, ki so jih poznali v srednjem veku, in jo primerjajte z današnjo. Kaj lahko sklepamo o prehranjevanju ljudi takrat? Navedite posledice nepravilnega prehranjevanja ljudi v današnjem času, razmislite pa tudi o rešitvah te problematike.
 - b) Kaj menite o današnjem načinu oblačenja (otrok, mladine, odraslih)? Kakšno vlogo pa ima oglaševanje (TV-oglasi, katalogi ...) na izbiro vašega načina oblačenja? Veljajo tudi v današnjem času določena pravila oblačenja? Kje (navedite nekaj primerov)?
 - c) Kaj menite o kaznovanju ljudi v današnjem času? Katere službe oz. organi izrekajo kazni? Kaj pa menite o kaznovanju učencev v šoli (vzgojni ukrepi)? Povejte svoje razmišljanje.
 - č) V kakšnem mestu pa mi živimo? Kaj je v Slovenskih Konjicah dobro urejeno? Kaj v mestu pogrešate? Če bi bili »mestni klicar«, o čem bi obveščali Konjičane?
 - d) Že v srednjem veku so za higieno uporabljali nekatera zelišča. Katera zelišča pa uporabljate vi? Poznate kakšen recept? Katero bolezen zdravi oz. pri kateri nevšečnosti pomaga? Morda veste, katera zelišča in zeliščne proizvode ponuja dvorec Trebnik?
- Sledilo je poročanje, učenci so poslušali drug drugega, delili mnenja, kritično presojali, predlagali zamisli in rešitve.

Za konec sem predvajala še zvočni posnetek – instrumentalno glasbo srednjega veka, učenci pa so prepoznali najbolj razširjena srednjeveška glasbila (piščal, boben, dudel).

Izkustveno učenje (dejavnosti za razvoj veščin)

Da bi bili učenci sposobni uporabljati znanje in veščine za reševanje problemov, s katerimi se bodo spoprijemali v življenju, smo v razredu pripravili dejavnosti aktivnega učenja: zbrali in razstavili so pridelke in izdelke domače obrti, ki so jih ponujale srednjeveške tržnice (določeno sadje, žito, mleko, sol, med; lončarske, lesene, usnjarske izdelke, izdelke iz železa, platno) in zanje zapisali tudi cene, ki pa veljajo v današnjem času (po predhodnem ogledu cenikov v trgovinah), oblekli »srednjeveška« oblačila in se podali na »srednjeveško« tržnico.

Slika 1: Učenci oblečeni v srednjeveška oblačila

Igra vlog

Učenci so se vživeli v vlogo kupca/trgovca. Slike bankovcev in kovancev, ki so priložene DZ za matematiko, so razrezali in kupljeno blago plačali z »evri«.

Pri igri so uporabili matematično znanje (poznavanje vrednosti evro bankovcev, seštevanje in odštevanje decimalnih števil) in uživali v računanju. Igra vlog predstavlja spodbudo za razvoj učenčevih miselnih veščin in je v didaktični vrednosti neprecenljiva. Poleg kompleksnega mišljenja (primerjanje, razvrščanje, odločanje ...) razvijajo učenci v igri vlog tudi druga vseživljenjska znanja: sodelovanje, procesiranje informacij,

Slika 2: Kupovanje usnjarskih izdelkov na srednjeveški tržnici

Slika 3: Izkušnja v rokodelski spretnosti

Slika 4: Učenci se preizkusijo v pogajalskih veščinah

Slika 5: Spoznavanje lončarstva

miselne navade (ustvarjalno in kritično mišljenje). Igra vlog omogoča učencem razvijanje raznovrstnih znanj in veščin, vpliva na njihovo motivacijo in na oblikovanje stališč do obravnavane tematike. Uporabo sodobnih pristopov poučevanja so učenci strnili z naslednjimi zapisi:

Lažje si snov zapomnim, delo je zanimivo, všeč mi je, ker so te metode učenja zelo koristne.

Najbolj sem uživala pri matematični igri na »srednjeveških stojnicah«.

Po Paukovi metodi se najhitreje naučim snov.

Pouk je bolj zanimiv, če delamo v skupinah, ker se bolj sprostim.

Naučila sem se delati povzetke snovi; hitreje si več zapomnim.

Sam ugotovim veliko novega.

V skupini se lažje učim, najraje pa ocenjujem svojo skupino in jo primerjam z drugimi.

Sklepne misli

V današnji šoli ni pomembno samo, da damo učencem deklarativna znanja, sedanjost pričakuje od mladih ustvarjalnost, razvite spretnosti in veščine na različnih področjih, sposobnost lateralnega razmišljanja in prilagodljivost hitrim spremembam. Z različnimi oblikami sodelovalnega učenja v učnem procesu pa učenci vzpostavljajo različne odnose, razvijajo svojo osebnost in tako dobivajo izkušnje o zakonitostih v odnosih med posameznikom in družbo.

Vseživljenjsko učenje zato zahteva od današnje šole drugačno organizacijo učenja. Učence mora usmerjati k temu, da znanje spoznavajo prek lastnih izkušenj, jih navajati na uporabo različnih strategij učenja, na samostojno iskanje novih informacij, ker le takšna znanja bodo učencem omogočala prilagajanje na hitre spremembe in lažje vključevanje v sodobno družbo. ■

Viri in literatura

1. Ažman, T. (2008). Učenje učenja – kako učiti in se naučiti spretnosti vseživljenjskega učenja. Ljubljana, Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
2. Beadle, P. (2011). Kako učiti. Ljubljana, Tehniška založba Slovenije.
3. Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji. (2011). Ljubljana, Ministrstvo za šolstvo in šport.
4. Kruh Ipavec, J. (2012). Se učimo za šolo – ali za življenje? V: Razredni pouk, letnik 14, št. 3, str. 15–17.
5. Labinowicz, E. (2010). Izvirni Piaget, Mišljenje – Učenje – Poučevanje. Ljubljana, DZS.

6. Lesničar, B. (2013). S kakšnimi vprašanji spodbujamo različne, tudi metakognitivne miselne procese učencev. V: Vzgoja in izobraževanje, letnik XLIV, št. 2-3, str. 47-49.
7. Lipovšek Lenasi, I., Skvarč, M., Mršnik, S. (2013). Z (med)predmetnim razvijanjem bralne pismenosti do kakovostnejšega znanja. V: Vzgoja in izobraževanje, letnik XLIV, št. 2-3, str. 43-46.
8. Marentič Požarnik, B. (2000). Psihologija učenja in pouka. Ljubljana, DZS.
9. Marentič Požarnik, B., Plut Pregelj, L. (2009). Moč učnega pogo-
vora: poti do znanja z razumevanjem. Ljubljana, DZS.
10. Nolimaj, F. (2013). Spodbujanje razvoja bralne pismenosti v (vrstih in) osnovnih šolah. V: Vzgoja in izobraževanje, letnik XLIV, št. 2-3, str. 8-14.
11. Pečjak, S., Gradišar, A. (2012). Bralne učne strategije. Ljubljana, Zavod RS za šolstvo.
12. Peklaj, C. (2001). Sodelovalno učenje ali kdaj več glav več ve. Ljubljana, DZS.
13. Potočnik, N. (2013). Bralne učne strategije v luči sodobnega pojmovanja učenja. V: Vzgoja in izobraževanje, letnik XLIV, št. 2-3, str. 33-35.
14. Rupnik Vec, T., Kompore, A. (2006). Kritično mišljenje v šoli. Ljubljana, Zavod RS za šolstvo.
15. Rutar Ilc, Z. (2005). Spodbujanje aktivne vloge učenca v razredu. Ljubljana, Zavod RS za šolstvo.
16. Vodopivec, I. (2003). Sodelovalno učenje v praksi. Ljubljana, Zavod RS za šolstvo.

IGRIVO GUBANJE PROSTOROV IGRE

Ali lahko ustvarimo igrišče brez igral? Seveda. Ko ravno površino uvihamo, zgibamo ali zgubamo, jo spremenimo v prostor. V gubah ustvarimo predore, kukala, tobogane in plezala. Tako nastanejo prostori razgleda in zatočišča, varnosti in vzhičenosti, prostori igre. Z igrivim raziskovanjem tridimenzionalnih oblik smo v glini, pesku in peni ustvarjali lastna mala igrišča. Delavnica je bila izvedena 19. 11. 2011 v Mestnem muzeju v Ljubljani pod vodstvom krajinske arhitektke dr. Tanje Simonič Korošak.

ALI JE KAJ TRDEN MOST?

Po predstavitvi mostov skozi zgodovino, materiale in oblike smo gradili mostove iz različnih materialov. Preizkušali in ugotavljali smo, zakaj je en most trdnejši kot drugi. Delavnica je bila izvedena 22. 10. 2010 v Hiši arhitekture v Ljubljani pod vodstvom arhitektov Kaje Lipnik Vehovar in Arneta Vehovarja.

